

*Deze rubriek wordt
verzorgd door Nadine Engels,
Vrije Universiteit Brussel*

'Praktijkonderzoek in de school'

Van der Donk, C., & Van Lanen, B. (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho. ISBN: 9789046901625. 304 Pagina's. Prijs: €29,50.

Leraren in basis- en voortgezet onderwijs moeten leren hun eigen praktijk onderzoekend te vernieuwen. Dat vereist een onderzoekende houding en vaardig zijn in het doen van onderzoek. Toekomstige leraren leren onderzoek doen tijdens de bacheloropleiding. Op (academische) opleidingsscholen worden niet alleen de daar werkzame leraren in opleiding (lio) maar ook de collega's uit de beroepspraktijk geschoold in het uitvoeren van praktijkonderzoek.

Vanuit de onderzoeksgroep van de Educatieve Faculteit van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen waren Van der Donk en Van Lanen betrokken bij de professionalisering van lio's en leraren. Een - in hun ogen - optimaal geschikt handboek was niet voorhanden. Dat hebben ze met behulp van het verzameld en ontwikkeld materiaal toen maar zelf geschreven.

Er zijn twee inleidende hoofdstukken. In het eerste wordt een algemeen beeld geschetst van praktijkonderzoek en de toepassing ervan in het onderwijs. De auteurs maken onderscheid tussen praktijkonderzoek en het wetenschappelijk onderzoek zoals dat doorgaans op de universiteiten worden uitgevoerd. Praktijkonderzoek is niet gericht op theorievorming maar een middel om studenten en leraren te leren op een kritische, analytische wijze naar hun eigen praktijk te kijken. Het leidt tot het systematische evalueren van en reflecteren op het eigen handelen waardoor dat in kwaliteit toeneemt. Ze definiëren het als: 'Praktijkonderzoek in de school is onderzoek dat wordt uitgevoerd door leraren, waarbij op systematische wijze in interactie met de omgeving antwoorden verkregen worden op vragen die ontstaan in de eigen onderwijspraktijk en die gericht zijn op verbetering van deze praktijk' (p. 74).

In het tweede hoofdstuk gaan ze uitgebreid in op de school als context waarbinnen het praktijkonderzoek uitgevoerd wordt. Dat heeft praktische consequenties waar de onderzoeker rekening mee

moet houden zoals de zeer drukke maanden naast de maanden waarin niets gebeurt. Maar het heeft ook invloed op de inhoud van het onderzoek door bijvoorbeeld het dicht bij elkaar staan van onderzoeker en onderzoeksgroep: de relatie tussen de leraar-onderzoeker en leerlingen of collega's/management. In daarop volgende zeven hoofdstukken staat telkens een van de kernactiviteiten van praktijkonderzoek centraal. Er worden twee hoofdstukken besteed aan het praktisch en theoretisch kaderen van het onderzoek: oriënteren en richten. Met oefeningen en sturende vragen wordt toegewerkt naar uiteindelijk een 'goede' onderzoeksvraag. Naast theoretische verdieping is er veel aandacht voor het vanuit de context helder krijgen wat nu eigenlijk het te onderzoeken probleem is. In hoofdstuk vijf wordt het maken van een onderzoeksplan beschreven. De auteurs maken eerst duidelijk hoe de onderzoeksvraag vraagt om een onderzoeksmethode. Er wordt niet ingegaan op onderzoeksbenaderingen maar - zeer praktisch - op wat de vraag is, hoe is de vraag gesteld, welke data je daarvoor nodig hebt en hoe je die verzamelt. De voorgestelde dataverzamelmethodes zijn steeds passend bij de onderwijspraktijk zoals bijvoorbeeld gesprekken met ouders voeren, vragen aan leerlingen stellen tijdens een toets, tekeningen laten maken et cetera. Planningsmatrices kunnen de onderzoeker helpen met het plannen. Voor ontwerponderzoekers is er nog een apart hoofdstuk waarin is beschreven hoe je tot een 'ontwerp' komt (naar Van den Akker). Vervolgens komt het feitelijke onderzoek in hoofdstuk zeven, tevens het omvangrijkste hoofdstuk, aan bod. Hierin worden de verschillende instrumenten om data te verzamelen en te analyseren uitgelegd. Steeds weer met voorbeelden die herkenbaar zijn voor de leraar (in opleiding).

De twee resterende hoofdstukken gaan over het concluderen en rapporteren. Bij alle hoofdstukken zijn oefeningen waarmee (aankomende) leraren hun onderzoeksvaardigheden kunnen trainen, individueel of in groepsverband.

Praktijkonderzoek in de school kan door leraren (in opleiding) gebruikt worden als handleiding bij het doorlopen van een volledige onderzoekscyclus of kan geraadpleegd worden bij het uitvoeren van een bepaalde kernactiviteit. Het boek is bedoeld voor leraren in zowel het primair en secundair onderwijs als in het middelbaar beroepsonderwijs.

Cyrilla van der Donk en Bas van Lanen (inmiddels niet meer) zijn als onderwijskundigen en onderzoeker werkzaam op de tweedegraads lerarenopleiding van de

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Zij vonden dat dit boek er moest komen om leraren te kunnen scholen in onderzoeksvaardigheden omdat er voor dat doel geen geschikt boek was. Ze vinden hun boek anders dan de andere omdat het meer en uitgebreider ingaat op onderzoek doen van begin tot eind. Juist daar heeft de beginnende leraaronderzoeker behoefte aan. Ik denk dat ze daar gelijk in hebben. (Gerda Geerdink, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.)

'Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart'

Bosch, W., & Boomsma, C. (2009). *Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart*. Baarn: HBuitgevers. ISBN 978 90 5574 606 4. 292 Pagina's (inclusief dvd). Prijs €34,50.

Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart. Maar geen apart vak. Het jonge kind (van ongeveer vier tot zeven jaar) heeft een andere begeleiding nodig dan kinderen in de midden- of bovenbouw en dat vraagt om specifieke kennis en vaardigheden.

Met dit boek maken Bosch en Boomsma pabostudenten, cursisten van de Opleidingen Speciaal Onderwijs (OSO) en leerkrachten die weinig tot geen ervaring hebben in het werken met kinderen, wegwijs in de wereld van het jonge kind en in het onderwijs aan het jonge kind.

Het boek is bedoeld als driedelige kennisbasis en omvat kennis van de kinderen/leerlingen, van het leren en van de leerinhoud. Bij de uitwerking hiervan leggen de auteurs het accent op de praktische toepasbaarheid in de dagelijkse praktijk. Geregeld word je als lezer meegenomen in het klaslokaal en er wordt geschreven in concrete beelden. Ook staan tussen de tekst regelmatig kaders met mogelijke vragen en (stage)opdrachten of met tips. Hiernaast bevat het boek een dvd met acht verschillende onderwijssituaties in de onderbouw. De didactische scènes ondersteunen de informatie en bieden een goede aanleiding tot reflectie op eigen handelen in de praktijk of tot discussies bij (interview)bijeenkomsten. Elk hoofdstuk eindigt met een opsomming van de competenties die in het kader van het hoofdstuk van belang zijn voor een leerkracht in de onderbouw (competenties afkomstig uit 'Competentieprofiel Jonge Kind', opgesteld door het docentennetwerk specialisten jonge kind).

Daar het geheel sterk gericht is op praktische toepasbaarheid, is theoretische onderbouwing en verdieping in mindere mate aanwezig. Wel bieden de auteurs aanknopingspunten tot verdere (theoretische) verdieping. Zo kent elk hoofdstuk

een paragraaf met uitgebreide verwijzingen naar relevante boeken, vakbladen, tijdschriften en internetsites.

Het tekstgebruik van Bosch en Boomsma is helder en duidelijk waardoor het makkelijk leest. De opbouw is overzichtelijk. Het boek bestaat uit vijf delen die afzonderlijk van elkaar gelezen kunnen worden. In het eerste deel wordt de (leer)ontwikkeling van het jonge kind beschreven waarbij spel en spelontwikkelingen een belangrijke plaats innemen. Het tweede, centrale deel beschrijft het spelen/werken en leren van het jonge kind en hoe je als (aankomend) leerkracht vorm geeft aan het onderwijs aan het jonge kind. In het derde deel wordt de klas vanuit een breder perspectief bekeken; aspecten waar je als leerkracht, naast het verzorgen van onderwijs, ook mee te maken krijgt, komen hier aan bod. Hieronder valt bijvoorbeeld het werken met zorgleerlingen, het werken in een team en met ouders. Deel vier beschrijft de verschillende visies op onderwijs aan jonge kinderen in het verleden, heden en de toekomst. In het laatste deel wordt teruggekoppeld naar de SBL-competenties en de specifieke competenties en kwaliteiten voor leerkrachten in kleutergroepen.

Aardig is dat er niet alleen teruggekeken wordt op wat geweest is, maar dat er een blik geworpen wordt op de toekomst. Er is aandacht voor ontwikkelingen op het gebied van onderwijs aan jonge kinderen, voor 'nieuwe' materialen binnen het kleuteronderwijs in de 21e eeuw en toekomstgeluiden rondom visies op onderwijs aan jonge kinderen.

Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart. Geen apart boek! Maar een overzichtelijk en duidelijk praktijkgericht boek over onderwijs aan het jonge kind. (Sanne Masselink, Student Pabo Groenewoud, HAN)